

MOŽNÉ PRÍSTUPY K HODNOTENIU BEZPEČNOSTNÉHO PROSTREDIA ŠTÁTU

APPROACHES OF EVALUATION TO THE STATE'S ENVIRONMENT SECURITY

Ivan BYSTRIANSKY

ABSTRACT

The environment security is characterized as variable, complex and ambiguous, in a state of dynamic instability. In order to choose the right and effective instrument of the state's security policy, it is desirable to evaluate its state and anticipate its development. Anticipating phenomena and events is not divination or guessing. We use prediction of developments in the environment security using known approaches of evaluation and scientific methods that allow us to create a future state of the security environment. We can achieve the desired image by thinking on two levels and what will happen legally or what is likely to happen. More advantageous in relation to the evaluation of the safety space is to think in the position of the second plane, i.e. to predict what may happen. However, the question arises as to whether the theory offers uniform effective approaches to its evaluation to understand what may happen.

Keywords: evaluation, prediction, environment security, treat

ÚVOD

Samotné bytie ľudskej spoločnosti v čase je neoddeliteľne späté s jej bytím v prostredí. Toto prostredie má členitý charakter, ktorý sa historicky prelína z prírodného prostredia do sociálneho prostredia podľa stupňovania riešenia existenčných potrieb a socializácie. Prostredie umožňovalo rozvoj jednotlivcov, a preto bola vytváraná neobmedzená expanzia ľudskej spoločnosti. Postupom času sa však stáva zdrojom najrôznejších obmedzení, a to v otázkach riešenia problémov prežitia, zachovania identity a integrity, ktoré vyplývajú zo vzniknutých hrozieb. Prostredie sa začalo zaplňať rizikami, ktorých pôvodcom je síce ľudstvo, ale rozvíjané modernou spoločnosťou. Moderná spoločnosť sa tak ocitá v riziku, pri ktorom už nie je schopná spoľahlivo zaistiť svoju prirodzenú bezpečnosť. Široké spektrum hrozieb vytvára limitovanejšie možnosti na ich zmierňovanie a elimináciu, a tak je spoločnosť postupne obklopaná nebývalou mierou neistoty a strachu.

Časový vývoj ukázal, že skúmať a dôkladne poznať prostredie v ktorom pôsobí spoločnosť je rozhodujúcou podmienkou pre identifikáciu a následnú analýzu možných rizík. Procesom analýzy rizík je charakterizovaná množina potenciálnych hrozieb a odhadovaný dopad ich pôsobenia. Základným predpokladom úspešnosti uvedeného procesu je presná identifikácia chránených aktív¹ v súvislosti s odhalenými hrozbami, ktoré môžu na aktíva

¹ Aktíva sú všetky hmotné i nehmotné statky, všetko, čo má pre referenčný subjekt istú hodnotu. Za najcennejšie aktíva sa považujú predovšetkým údaje a informácie, ktorých zneužitie, strata alebo modifikácia by spôsobili určitú škodu.

negatívne pôsobiť. Uvedeným spôsobom je možné vyhodnocovať riziká, ktoré v prostredí majú svoj vývoj, a tak vyvodzovať závery na prijatie účinných (ochranných) protiopatrení.²

V minulosti jednoznačne prevládala závislosť na prírodnom prostredí a riziká s prírodným charakterom dominovali. Avšak s vývojom spoločnosti dochádzalo k rozširovaniu rizík vytváraných spoločenským prostredím a prírodné riziká sa stávali nepodstatnejšími a málo sledovanými. „V súčasnom svete sú však prírodné riziká vo vzťahu ku stavu životného prostredia v dôsledku pôsobenia ľudí na okolité životné prostredie opäť v popredí a predstavujú jednu z najaktuálnejších hrozieb environmentálneho charakteru dotvárajúcich naše prostredie.“ (Bučka - Pástor, 2019, s. 96)

Prostredie je predmetom skúmania v každej etape vývoja spoločnosti. Vývojom spoločnosti sa menili aj prístupy na definovanie a skúmanie pojmov „bezpečnosť“ a „bezpečnostné prostredie“. Vnímanie bezpečnosti bolo počas studenej vojny v dôsledku vysokej miery rizika vzniku jadrového konfliktu prioritne zamerané na elimináciu tejto bezpečnostnej hrozby. Zánik studenej vojny priniesol so sebou, popri tradičných vojenských hrozbách, predovšetkým podstatné rozšírenie hrozieb nevojenského charakteru. Aj z uvedeného dôvodu došlo k výraznejšiemu prelínaniu vnútornej a vonkajšej bezpečnosti štátov, čo vyvolalo rýchly posun k medzinárodnému vnímaniu bezpečnosti. Výsledkom týchto udalostí bolo rozšírenie priestoru pre medzinárodnú spoluprácu v rámci kolektívnej zodpovednosti za bezpečnosť.

Politické, ekonomické, sociálne, environmentálne či kultúrne aspekty bezpečnosti sú stále viac emancipované vo vzťahu ku vojenskej bezpečnosti a sú charakteristické pre nové všeobecné vnímanie bezpečnosti prostredia. „Hodnotenie bezpečnostného prostredia sa stalo preto neoddeliteľnou súčasťou všetkých bezpečnostno-politických a vojensko-bezpečnostných dokumentov“ (Hofreiter, 2016, s.11).

„Svet sa zmenil, stal sa menej stabilným, predvídateľným, a tým aj menej bezpečným. Táto situácia je príležitosťou na strategické zhodnotenie a nastavenie našej bezpečnostnej politiky. Spracovanie novej Bezpečnostnej stratégie Slovenskej republiky je v tomto zmysle reakciou na prebiehajúce zmeny bezpečnostného prostredia a potrebu komplexného prístupu k zaručeniu našej bezpečnosti v kontexte nášho členstva v Severoatlantickej aliancii a Európskej únii.“ (Bezpečnostná stratégia SR, 2021, s. 0)

Na začiatku uvedeného úryvku je zhodnotený, že súčasné bezpečnostné prostredie je menej stabilné, menej predvídateľné a tým aj menej bezpečné. Konštatovanie o tzv. „menej predvídateľnosti“ upozorňuje na potrebu, že pri hodnotení bezpečnostného prostredia je potrebné využívať viacero prístupov za účelom vytvárania vhodnejších podmienok na zisťovanie relevantných faktorov (činiteľov) prebiehajúcich javov a udalostí. Správne zvolenými prístupmi, ich kombináciou, variantnosťou sú dosiahnuté predpoklady na objektívnejšie skúmanie súvislostí vzájomných vzťahov (väzieb) spomínaných faktorov. Efektívnejším predvídaním vývoja bezpečnostného prostredia je vytváraná schopnosť účinného nástroja bezpečnostnej politiky. V tomto kontexte je vhodné položiť otázku: „Aké prístupy umožnia objektívnejšie skúmanie (hodnotenie) bezpečnostného prostredia?“

Hodnotenie bezpečnostného prostredia je vnímané ako nástroj na získanie relevantných a východiskových podkladov pre politické rozhodovanie o smerovaní bezpečnostnej stratégie, t. j. o zámeroch prijatia ochranných opatrení (protiopatrení) bezpečnostných záujmov štátu, a to aj prostredníctvom ovplyvňovania bezpečnostného prostredia.

² Je akýkoľvek proces, činnosť, mechanizmus, technické zariadenie alebo čokoľvek iné, čo chráni aktíva pred pôsobením konkrétnej hrozby, prípadne viacerých hrozieb. Každé protiopatrenie môže chrániť aktíva pred pôsobením hrozby úplne, prípadne jej pôsobenie a vzniknuté škody iba zmierniť.

„Ovplyvňovať bezpečnostné prostredie je možné len vtedy, ak je známy jeho aktuálny stav a vývojové tendencie. Z uvedeného vyplýva, že hodnotenie bezpečnostného prostredia môžu tvoriť dve časti, analýza aktuálneho stavu a predikcia budúceho vývoja.“ (Jurčák - Sasarák, 2019, s. 140)

Príspevok z pohľadu autora, ponúka opis možností pri aplikovaní vybraných prístupov zameraných na analýzu aktuálneho stavu a predvídania (predikcie) vývoja v bezpečnostnom prostredí. Vychádza len všeobecné závery, ako možné východiská pre následné uplatnenie hlbšieho rozboru.

1 VYMEDZENIE POJMOV PROBLEMATIKY BEZPEČNOSTNÉHO PROSTREDIA.

K ucelenejšiemu a obsiahlejšiemu chápaniu skúmania prístupov k hodnoteniu bezpečnostného priestoru je potrebné uplatniť zovšeobecnenie dôležitých pojmov slúžiacich ako základ myšlienkového procesu pri hodnotení bezpečnostného prostredia.

1.1 BEZPEČNOSŤ

Bezpečné fungovanie štátu, bezpečnosť sociálnych skupín, každej rodiny, každého obyvateľa je jednou z najvyšších hodnôt. Pojem bezpečnosť je v súčasnosti prezentovaný v rôznych odborných kruhoch z rôznych uhlov pohľadu. Inak interpretujú význam bezpečnosti politici, právnici, ekonómovia, ekológovia, vojaci, sociológovia. „V najvšeobecnejšej rovine je bezpečnosť chápaná ako relatívna neexistencia ohrozenia.“ (Bartek, 2018, s. 77)

Napríklad vo vzťahu k bezpečnosti štátu, Šimák a kol. uvádzajú: „že bezpečnosť je stav, ktorý umožňuje fungovanie, stabilitu a rozvoj štátu, zachováva mier, zvrchovanosť, územnú celistvosť a nedotknuteľnosť hraníc, vnútorný poriadok v štáte, základné práva a slobody občanov a ochranu životov a zdravia osôb, majetku a životného prostredia.“ (Šimák a kol., 2005, s. 5)

V praxi je takto chápaný pojem používaný len veľmi zriedka. Pojem „bezpečnosť“ je často uplatňovaný s rôznymi prívlastkami, napr. vonkajšia a vnútorná bezpečnosť, vojenská, ekonomická, informačná bezpečnosť a pod. Pre súčasnú spoločnosť je skôr spájaný s významom straty pocitu bezpečnosti a nárastu ukazovateľov násillia.

Bezpečnosť sama o sebe je zložitý, vnútorne štruktúrovaný, viacfaktorový a hierarchizovaný jav, ktorého obsah, štruktúra i funkcie presahujú hranice nielen jedného vedného odboru ako napr. vojenská veda, policajná veda, ale dokonca i celých vedných oblastí. (Bartek, 2018)

1.2 PROSTREDIE

„Prostredie je definované ako súbor javov a procesov, ktoré obklopujú človeka počas jeho života a ktoré majú pre človeka nejaký význam a hodnotu.“ (Hofreiter, 2016, s. 51) Predstavuje teda rôznorodú skupinu činiteľov a ich vplyvov s ktorými je referenčný subjekt³ vo vzájomnom pôsobení. Prostredie samo o sebe nie je konštantnou veličinou, ale premennou, ktorá sa postupne mení a vyvíja. Prostredie skúmaného referenčného subjektu je zložitejšie ako je sám referenčný subjekt. Obsahuje množinu systémov (sociálnych, prírodných, kultúrnych,

³ Pre potreby príspevku je „štát“ určený ako referenčný subjekt (bezpečnostného) prostredia.

technogénnych⁴), z ktorých každý je zložený z ďalších podsystémov rovnakej kategórie na rôznych hierarchických úrovniach. Za účelom skúmania je vytváraný mentálny (myšlienkový) model prostredia, ktorý slúži na zobrazenie predstavy pôsobenia činiteľov a dynamiky ich zmien. Tento prístup skúmania si vyžaduje systémový prístup v analytickej činnosti.

„Pri systémovom prístupe uplatňujeme holistický pohľad na operačné prostredie⁵, kde sa nesústredujeme len na identifikáciu činiteľov operačného prostredia, ale stredobodom pozornosti je identifikácia ich nositeľov a analýza príčin výskytu nežiaducich prejavov uvedených činiteľov. V tomto prípade, výhradne za účelom analytickej činnosti, vnímame operačné prostredie ako kompozíciu činiteľov a ich nositeľov.“ (Žídek - Majchút, 2015, s. 118)

Východiskom pre vymedzenie prostredia systémovým prístupom je poznanie, že je súčasťou systému, ktorý je tvorený činiteľmi nie však vzájomne izolovanými, ale prepojenými stálymi i náhodnými väzbami pod neustálym vplyvom. Dôsledkom pôsobenia vzájomných väzieb je bezpečnostná situácia, ktorá je charakterizovaná aktuálnym stavom prostredia daného referenčného subjektu. „Prostredie teda vnímame ako komplexnú štruktúru, zložitý mnohoúrovňový otvorený, nelineárny a dynamický systém, ktorý ovplyvňuje podmienky existencie sociálnych subjektov, ale zároveň je týmito sociálnymi subjektmi menený a pretváraný.“ (Hofreiter, 2016, s. 55)

1.3 BEZPEČNOSTNÉ PROSTREDIE

Jedným z možných prístupov konštatuje, že bezpečnostné prostredie je rámcom a zároveň priestorom realizácie bezpečnostnej politiky štátov. Je charakterizované prostredníctvom vyčleneného geografického územia, ktoré spravidla obsahuje aj ďalšie sociálno-ekonomické, demografické a kultúrno-historické činitele. „Bezpečnostné prostredie z globálneho pohľadu, ale aj z pohľadu každej krajiny či regiónu, sa neustále mení a vyvíja. Je modifikované radom vonkajších aj vnútorných činiteľov.“ (Jurčák - Sasarák, 2019, s. 139)

Iný prístup definuje bezpečnostné prostredie ako časť spoločenského prostredia, v ktorom sú podmienky existencie a vývoja sociálnych subjektov podmienené v prvom rade bezpečnosťou. (Belan, 2015)

Bezpečnostné prostredie nie je teda prázdny priestor, ale určitá kvalita, ktorá nielenže limituje možnosti spoločenského rozvoja, ale navyše svojím kritickým stavom odráža a signalizuje kritický stav samotnej spoločnosti. „Kľúčovými pojmami na definovanie tohto priestoru sú únosná kapacita prostredia, riziká a ohrozenia, udržateľnosť rozvoja, ale tiež aj environmentálna etika a ekologicky ústretová hodnotová orientácia.“ (Bartek, 2018, s. 78)

Definovanie bezpečnostného priestoru je problematika viacerých prístupov avšak určité rozhodujúce prvky sú chápané spoločne. Z uvedeného hľadiska je potrebné bezpečnostné prostredie vždy vnímať priestorovo, komplexne a dynamicky. Priestorové vnímanie je z pohľadu skúmania jeho geografických rovín v ktorých identifikácia činiteľov bude vnímaná komplexnejším prístupom a dynamické vnímanie bude zamerané na činitele meniace sa v čase spôsobujúce nestabilitu alebo stabilitu.

⁴ Technogénny systém je tvorený súhrnom technických a technologických výrobných systémov medzi ktoré patrí aj infraštruktúra.

⁵ Autori použili výraz „operačné prostredie“, ktoré je charakterizované ako časť bezpečnostného prostredia, tvoreného súborom činiteľov, podmienok, okolností a vplyvov určujúcich charakteristické rysy, v ktorých bude prebiehať vojenská operácia. Bezpečnostné prostredie je kategória politická a operačné prostredie skôr vojenská.

Zhrnutím je možné konštatovať, že bezpečnostné prostredie je kombináciou nekonečného počtu známych i neznámych premenných (činiteľov), významných aj menej významných faktorov a vzťahov, ktoré vytvárajú jeho stav a dynamiku. Dynamika je ukrytá v charakteristike statickej povahy bezpečnostného prostredia a prejavuje sa až pri riešení tendencií jeho vývoja.

2 PRÍSTUPY K HODNOTENIU BEZPEČNOSTNÉHO PROSTREDIA

Hodnotenie bezpečnostného prostredia predstavuje jednu z kľúčových úloh určovania a smerovania bezpečnostnej politiky štátu, ktorej základné prvky, princípy a orientácia sú hlavným obsahom prijatej bezpečnostnej stratégie. Z uvedeného pohľadu je bezpečnostné prostredie rámcom a priestorom realizácie bezpečnostnej politiky. Jeho hodnotenie má dve základné roviny. Na jednej strane je vyjadrením schopnosti definovať bezpečnostný priestor referenčného subjektu a na druhej strane je prijatá bezpečnostná stratégia vyjadrením najvhodnejšieho spôsobu formovania bezpečnostného prostredia priaznivého pre realizáciu záujmov referenčného subjektu. Realizácia efektívnych metodologických postupov na dosiahnutie uvedenej schopnosti nemá však rozhodujúci charakter. „Dominantným kritériom je dosiahnutá úroveň poznania a na tomto poznaní funkčne a efektívne nastavená bezpečnostná politika štátu.“ (Bučka - Pástor, 2019, s.98)

Ako príklad efektívne nastavenej bezpečnostnej politiky štátu je použitý nasledovný výrok:

„Hrozba ozbrojeného útoku proti Slovenskej republike je nízka najmä vďaka jej členstvu v NATO a EÚ, nemožno ho však úplne vylúčiť, ako ani ozbrojený útok proti inému členskému štátu, ktorý vyvolá plnenie zmluvných záväzkov Slovenskej republiky.“ (Obranná stratégia SR, 2021, s. 10)

Tento výrok bol zverejnený v podobe z jednej možnej implikácie pre obrannú politiku vychádzajúcej z vplyvov na schopnosť obrany štátu, napr. zhoršené bezpečnostné prostredie v Európe v dôsledku narušenia zvrchovanosti a územnej celistvosti, stupňovanie mocenského súperenia štátov, narastanie spôsobilostí neštátnych aktérov⁶ ohroziť bezpečnostné záujmy štátov, rozvoja a šírenia technológií, ktoré zvyšujú sofistikovanosť hrozieb, nárastu hrozieb súvisiacich s využívaním kybernetického priestoru, šírenia propagandy a dezinformačné aktivity, masívnej nelegálnej migrácii, zmenou klímy, globálnymi zdravotnými hrozbami a pod.

Určovaním a smerovaním bezpečnostnej politiky štátu je vyvíjané úsilie o ovplyvňovanie bezpečnostného prostredia. Ako v úvode príspevku bolo zdôraznené, ovplyvňovanie bezpečnostného prostredia môže byť realizované v prípade získania hodnoverného poznania o aktuálnom stave bezpečnostného prostredia a jeho vývojových tendenciách. Preto príspevok bude následne venovaný prístupom zameraných na spôsoby analýz aktuálneho stavu a princípov predvídania budúceho vývoja v bezpečnostnom prostredí.

2.1 ANALÝZA AKTUÁLNEHO STAVU DIMENZIONÁLNYM A SEKTOROVÝM PRÍSTUPOM

⁶ Definícia pojmu neštátni aktéri nie je jednotná a univerzálna, ale je odvíjaná od potrieb spoločnosti. Často je uvádzaná ako široké spektrum nevládných rozvojových aktérov, ktoré zahŕňa súkromný sektor, hospodárskych a sociálnych partnerov a občianske spoločnosti.

Východiskovým predpokladom hodnoverného pochopenia stavu bezpečnostného prostredia je úsilie o komplexný pohľad. Bezpečnostné prostredie je tvorené každým prostredím, v ktorom sú realizované bezpečnostné záujmy a vzťahy referenčného subjektu. Z tohto pohľadu je bezpečnostné prostredie totožné s prostredím existencie človeka a aj spoločnosti. „Pochopenie bezpečnostného prostredia je nástrojom jeho poznávania, ktoré je možné prostredníctvom dimenzionálneho a sektorového prístupu.“ (Belan, 2015, s. 32) V rámci dimenzionálneho prístupu je bezpečnostné prostredie skúmané štvordimenzionálne. Jedná sa o geografickú, humanitnú, priestorovú a časovú dimenziu. (Belan, 2015) Okrem humanitnej, všetky ostatné dimenzie nie sú tvorené človekom, ale človek je ich súčasťou, a sú ním ovplyvňované. Uvedené dimenzie nejstávajú osobitne a nezávisle, ale zobrazujú spoločnú abstrakciu reality umožňujúcu pochopenie vzájomných vzťahov (väzieb) a záujmov formujúce bezpečnostné prostredie.

2.1.1 Geografická dimenzia

Geografická dimenzia je vyjadrená geografickým členením bezpečnostného prostredia. Geografické členenie vychádza z prirodzeného geografického prístupu. Geografická dimenzia môže byť vnímaná komplexne alebo členená podľa geografických kritérií. Čím bude vyššia úroveň referenčného subjektu, tým aj geografické hranice budú rozsiahlejšieho charakteru. Hranica, ako geografické kritérium, bude štruktúrne rozdeľovať bezpečnostný priestor na vonkajší a vnútorný. Ak referenčným subjektom je štát, potom vonkajším bezpečnostným prostredím je považovaný región (okolie štátov) a do vnútorného sú zaradované, napr. štátne inštitúcie, samosprávy a pod.

Vonkajšie bezpečnostné prostredie sa nachádza zvonku hraníc referenčného subjektu. V ňom je umiestnená množina činiteľov s odohrávajúcimi sa procesmi (udalosti), ktoré majú rozhodujúci vplyv na úroveň bezpečnosti daného referenčného subjektu. Podľa toho do akej miery je limitované vzájomné pôsobenie referenčného subjektu a činiteľov jeho okolia, klasifikujeme bezpečnostné prostredie na bližšie a vzdialené. Tento prístup vychádza hlavne z prirodzeného geografického členenia, avšak ak je doplnený o zreteľný politický aspekt, potom je vytvorené politicky širšie prostredie, napr. euroatlantické, euroázijské a pod.

Na základe uvedenej skutočnosti, ako súčasť geografického členenia je možné považovať aj rovinu nadnárodných vzťahov. Nadnárodné vzťahy sú výrazom prekonania geografických limitov najmä vplyvom globalizačných procesov. Tieto posilňujú význam bezpečnostných aktérov nadnárodného charakteru, ale stále pôsobia v rámci určitého geografického priestoru. Geografické prostredie síce ostáva, ale stráca svoje vnútorné členenie a nie je v rámci nadnárodných vzťahom uchopiteľné štátom.

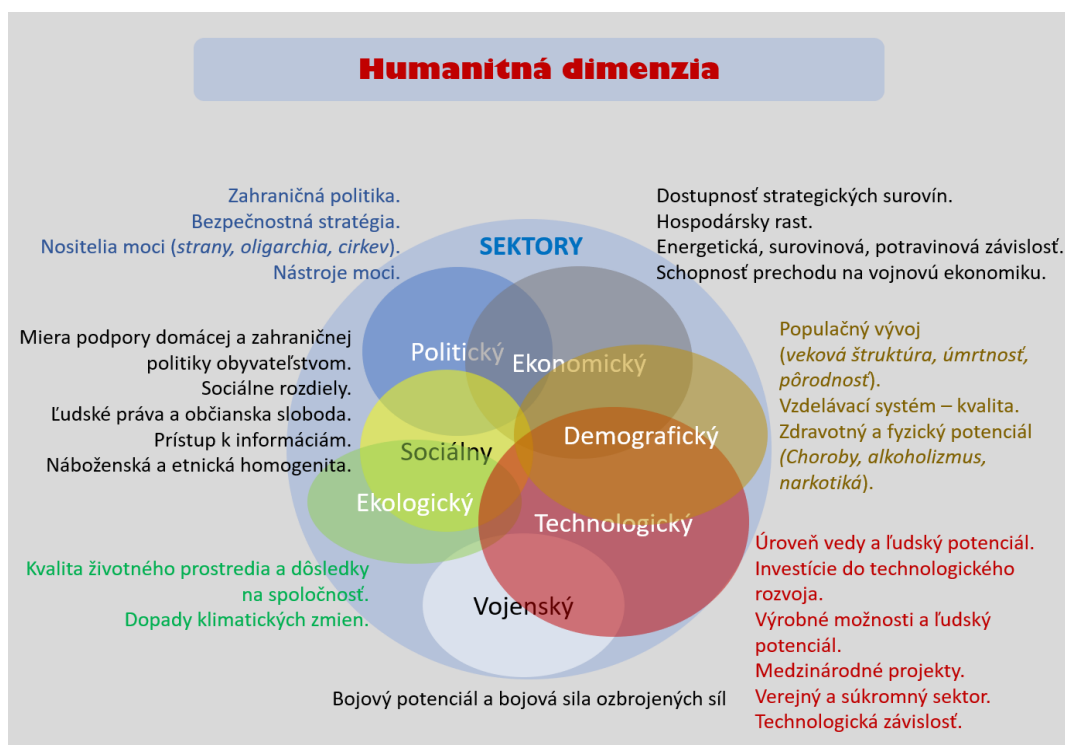
Vnútorné prostredie považujeme za priestor nachádzajúci sa vo vnútri referenčného subjektu a podľa jeho charakteristík ho modifikujeme na makroúroveň, ktorá je tvorená priestorom po hranice referenčného subjektu, mezoúrovňou vyjadrujúca územné celky v rámci referenčného subjektu a mikroúroveň tvorenú prvkami štruktúry ako sú inštitúcie, podniky, úrady a rodiny, ak referenčným subjektom je štát. (Hofreiter, 2016)

2.1.2 Humanitná dimenzia

Humanitná dimenzia je tvorená existenciou človeka a jeho aktivitou. Založená je na širokospektrálnom prístupe k bezpečnosti v rámci komplexu piatich skúmaných sektorov, a to vojenský, politický, ekonomický, sociálny, demografický, technologický a ekologický (obr.1). (Belan, 2015)

Cieľom uvedeného prístupu je zistiť, aké sú ciele a zámery zahraničnej politiky štátu ako referenčného subjektu skúmania, do akej miery je schopná spoločnosť v skúmanom štáte ich naplňovať a aké sú jeho zdrojové možnosti. Sektorové členenie vytvára prehľadný a efektívny spôsob pochopenia humanitnej dimenzie. Jednotlivé skúmané sektory však presahujú humanitnú dimenziu a ovplyvňujú vzťahy činiteľov priamo, či nepriamo aj v ostatných dimenziách.

Skúmaním vojenského sektoru získavame hodnotu bojového potenciálu ozbrojených síl štátu. Politický sektor vytvára priestor pre skúmanie zahraničnej politiky štátu a spôsobu jej naplňovania, schopnosť presadzovania politickej vôle a úroveň koordinácie použitia všetkých nástrojoch moci. Ekonomický sektor ponúka získať poznatky o schopnosti zdrojového zabezpečenia, výrobné schopnosti priemyslu, dostupnosť a zásoby strategických surovín, sebestačnosť a schopnosť prechodu na vojnovú ekonomiku vrátane bankového systému. Skúmaním sociálneho sektoru je zisťovaná miera podpory domácej a zahraničnej politiky štátu obyvateľstvom, spoločenskej súdržnosti, sociálnych rozdielov, ľudských práv a slobôd, prístupu k informáciám, náboženskej homogenity či heterogenity a jej vplyv na spoločnosť. Demografický sektor vyprofiluje populačný vývoj, zdravotný a fyzický potenciál populácie, úroveň vzdelanosti a kvalitu vzdelávania. Skúmaním technologického sektoru sú získané údaje o jeho dosiahnutej úrovni, investíciách do rozvoja, úrovni schopností vedy a výskumu, medzinárodnej spolupráce a technologickú závislosti alebo sebestačnosti. Ekologický sektor je sústredený na kvalitu životného prostredia a jej dôsledky na spoločnosť, možné pozitívne i negatívne dopady klimatických zmien.

Obrázok 1 Humanitná dimenzia
Zdroj: Vlastné spracovanie

2.1.3 Priestorová dimenzia

Priestorová dimenzia vymedzuje priestorové limity pôsobenia jednotlivých prvkov bezpečnostného prostredia najmä vo vzťahu k hrozbám a priestorom možného konfliktu.

Priestorové limity vyjadrujú rozhrania pozemného, vodného (morského), vzdušného, kozmického a kybernetického priestoru. Skúmaním priestorovej dimenzie sú zisťované schopnosti a možnosti jednotlivých bezpečnostných aktérov pôsobiť v danom priestore, využívať ho na realizáciu svojich záujmov. Dosiadnutou schopnosťou pôsobiť v uvedených priestoroch, tento priestor sa stáva súčasťou prostredia realizácie bezpečnostnej politiky, ale aj zraniteľnosti a hrozieb. Napríklad, ak pri zrejmom nepomere schopností činiteľov pôsobiacich v humanitnej dimenzii sú naopak efektívne využívané ich schopnosti v priestorovej dimenzii, potom sú vytvárané príležitosti asymetrického charakteru s aplikovaním, napr. hybridných hrozieb.

2.1.4 Časová dimenzia

Časová dimenzia je prirodzeným vyjadrením dynamiky všetkých prebiehajúcich procesov, javov a udalostí v rámci bezpečnostného prostredia, kde faktor času je jedným z jeho rozhodujúcich prvkov. Konkrétnym ukazovateľom významu časovej dimenzie je napr. časový úsek medzi inicializáciou hrozby a jej prejavom. Nositeľ hrozby môže časovú dimenziu využívať vo svoj prospech. Príkladom môže byť skutočnosť, že pri teroristickom útoku nositeľ tejto hrozby si vytvorí dostatočný časový rámec na prípravu a určí vhodný čas pre jeho uskutočnenie. V opačnom prípade, ak obeť útoku neodhalí prípravy na teroristický útok včas, potom nedisponuje dostatočným reakčným časom na elimináciu hrozby a rieši už len jej následky prejavu. Takáto dynamická zmena situácie (reakcia) v časovom aspekte zásadne mení požiadavky na pripravenosť bezpečnostného systému. I napriek nedostatočnému odhadu dynamiky vývoja hrozieb sú stanovované časové horizonty k hodnoteniu bezpečnostného prostredia. Medzi najčastejšie zaužívané časové horizonty sú zaradované tzv. krátkodobý (0-2 roky), strednodobý (2-5 rokov) a dlhodobý (5-10 rokov). Treba zdôrazniť, že nemajú vždy jednotne a jednoznačne stanovenú dĺžku svojich trvaní. (Belan, 2015)

2.2 ANALÝZA AKTUÁLNEHO STAVU POMOCOU ČINITEĽOV BEZPEČNOSTNÉHO PROSTREDIA

Bezpečnostné prostredie nie je v žiadnom prípade statickej povahy, ale štruktúrovaná a neustále sa meniacia realita. Rozoznávame dva základné druhy činiteľov bezpečnostného prostredia, spôsobilé ovplyvňovať bezpečnostnú situáciu⁷, a to podmieňujúce a dynamizujúce. (Hofreiter, 2016)

2.2.1 Podmieňujúce činitele

Podmieňujúce činitele (determinanty) sú činitele, ktoré zásadne ovplyvňujú vývoj bezpečnostnej situácie v bezpečnostnom prostredí. Sú však relatívne stále s malou dynamikou vlastných zmien. Ich vplyv a pôsobenie je spravidla predvídateľné, rovnako sa dá predvídať aj ich vývoj. Medzi podmieňujúce činitele môžeme zaradiť činitele globalizačné, politicko-právne, ideologické, kultúrno-historické, ekonomicko-sociálne, geograficko-klimatické, environmentálne ako i stav bezpečnostného sektoru⁸. (Hofreiter, 2016)

⁷ Bezpečnostná situácia je dynamický a zložitý systém vzájomne prepojených a ovplyvňujúcich činiteľov s vlastnosťami, ktoré majú vplyv na existenciu a činnosť referenčných objektov v danom bezpečnostnom prostredí.

⁸ Bezpečnostný sektor je tvorený špeciálne vytvoreným súborom subjektov, ktorého hlavnou funkciou je zaistenie bezpečnosti v spoločnosti a zároveň sú základnými nástrojmi, realizujúcimi činnosť v bezpečnostnom systéme.

V súčasnosti do popredia prenikajú tzv. globalizačné činitele (Hofreiter, 2016), ktoré odstraňujú postupne bipolaritu sveta a vytvárajú trend zblížovania referenčných subjektov v medzinárodných vzťahoch, vzájomnej kooperácii a solidarite. Z jednej strany pohľadu sa jedná o pozitívnu globalizáciu. Avšak globalizačné činitele môžu vytvárať aj negatívny vplyv prinášaním javov a udalostí, ktoré ohrozujú bezpečnosť ľudí, ale aj funkčnosť celej spoločnosti, napr. nadnárodným organizovaným zločinom, extrémizmom a pod.

2.2.2 Dynamizujúce činitele

Dynamizujúce činitele sú činitele, ktoré svojim pôsobením vyvolávajú náhlu a rýchlu zmenu v bezpečnostnej situácii. „Sú to okolnosti, javy a udalosti, ktoré sa môžu objaviť a pôsobiť ako v prostredí (okolí), tak aj vo vnútri samotného referenčného subjektu“. (Hofreiter, 2016, s. 87) Vplyv týchto činiteľov je málo predvídateľný, ich prejav je neočakávaný až prekvapivý. Dôsledok ich pôsobenia môže byť akceleračný, ak vytvárajú pozitívnu zmenu alebo retardačný, ak zreteľne pôsobia proti záujmom a potrebám referenčného subjektu. Podľa charakteru ich podstaty sú dynamizujúce činitele kategorizované na činitele sociálnej, prírodnej, ekonomickej, technogénnej a medicínskej povahy. (Hofreiter, 2016)

Bezpečnostné prostredie aktivitou dynamizujúcich činiteľov je výrazne negatívne ovplyvňované aj výskytom sociálno-patologických a iných negatívnych javov ako napr. kriminalita, organizovaný zločin, extrémizmus a pod. A práve tu vzniká definovanie negatívnych vplyvov chápané v podobe ohrozenia vnútornej bezpečnosti štátu, kedy je ich význam menený na bezpečnostné riziká a hrozby. „Úlohou bezpečnostných analytikov je tak vymedziť a analyzovať bezpečnostné prostredie za účelom identifikácie rizík a hrozieb pôsobiacich na bezpečnostné prostredie referenčného subjektu a identifikovať nositeľa hrozieb a to do takej miery, ktorá umožní prijať reálne opatrenia na udržanie alebo dosiahnutie požadovanej bezpečnostnej situácie.“ (Bučka - Pástor, 2019, s. 99)

2.2.3 Metódy analýzy aktuálneho stavu v bezpečnostnom prostredí

Metódy analýzy aktuálneho stavu v bezpečnostnom prostredí sú určené na zostavenie súborov vonkajších a vnútorných bezpečnostných hrozieb. Hrozby predstavujú prekážky alebo obmedzenia, ktoré je nutné prekonať, ak je stanovená potreba dosiahnuť požadovanú úroveň bezpečnosti štátu a súčasne vygenerovať činitele bezpečnostného prostredia, ktoré môže využiť štát na presadzovanie svojich bezpečnostných záujmov.

Jedna z analýz, ktorá je označovaná akronymom „SWOT“ (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Treats – ďalej len „SWOT analýza“) patrí medzi univerzálne situačné analytické techniky (nástroje) zamerané na zhodnotenie kľúčových faktorov vonkajšieho, ale i vnútorného prostredia (napr. ekonomického, hospodárskeho, spoločenského a pod.) ovplyvňujúcich vývoj. Medzi faktory vnútorného bezpečnostného prostredia radíme tzv. „silné stránky“ (prednosti), ktoré sú považované za činitele s pozitívnym vplyvom na vývoj a „slabé stránky“ (slabiny) s potenciálom vzniku vnútorných hrozieb. Do faktorov vonkajšieho bezpečnostného prostredia je radený súbor príležitostí, ktorý je považovaný za množinu činiteľov s potenciálom presadzovať záujmy vo vonkajšom bezpečnostnom prostredí a súbor hrozieb vytvárajúci potenciál ohrozovať vnútorné bezpečnostné prostredie.

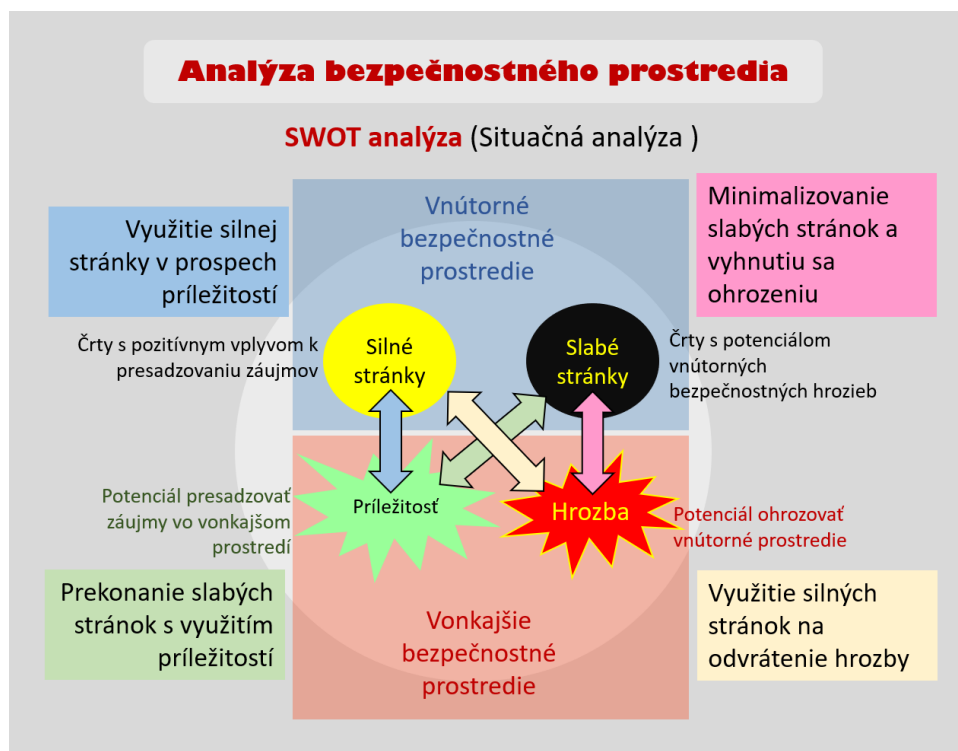
Úvod analýzy pozostáva z identifikovania a kategorizovania uvedených činiteľov bezpečnostného prostredia s využitím dimenzionálneho a sektorového prístupu hodnotenia (kapitola 2.1). V ďalšom poradí analýzy sú skúmané ich vzájomné vzťahy (väzby) s cieľom pochopenia možností využitia ich silných stránok v prospech príležitostí, minimalizovanie ich slabých stránok na predchádzanie možným hrozbám, prekonanie slabých stránok s využitím

príležitostí a využitie silných stránok na odvrátenie hrozieb (obr. 2). Výstupom „SWOT analýzy“ je získanie potrebných podkladov pre proces eliminovania hrozieb a vytvárania javov a udalostí v bezpečnostnom prostredí v prospech efektívnej bezpečnosti referenčného subjektu (tzv. vypracovanie „SWOT stratégie).

„SWOT analýza nie je aplikovateľná iba s autonómnyim prístupom a vyžaduje si komplexnosť pri implementácii analytických metód a spôsobov s racionálnym a efektívnym uplatňovaním ich vzájomných väzieb.“ (Bystriansky, 2023, s. 97)

Vo všeobecnosti je SWOT analýza chápaná s prednosťami, napr. univerzálnosť, zrozumiteľnosť a relatívna jednoduchosť. Avšak vnímanie jednoduchosti vytvára predpoklady, že metóda je používaná nesprávne. Prax poukazuje, že vo väčšine prípadov sú súbory SWOT činiteľov spracovávané vágne, neusporiadane a na vypracovanie SWOT stratégií už nie je venovaná potrebná pozornosť. (Grasseová-Motyčková - Richter, 2016)

Problém vyplýva aj z dôvodu, že metodika analýzy nie je štandardizovaná, ponúka viacero prístupov a pre požadovanú úroveň objektivity nie je zabezpečený vyšší počet odborníkov s rôznorodosťou odborných vedomostí a skúseností. „Vždy je potrebné každé tvrdenie podporiť odpovedajúcimi údajmi, prípadne zvýšiť objektivitu tvrdenia, zapojením viacerých osôb do identifikácie faktorov.“ (Grasseová-Motyčková - Richter, 2016, s. 50)

Obrázok číslo 2 SWOT analýza
Zdroj: Vlastné spracovanie

Ďalším príkladom metódy analýzy aktuálneho stavu bezpečnostného priestoru je prístup U.S. Army War College, kde je podstata bezpečnostného prostredia zhrnutá do akronymu „VUCA“ (Volatility, Uncertainty, Complexity and Ambiguity), výkladom ktorého je konštrukt usporiadania sveta, kde hrozby sú rozptýlené a neurčité, kde konflikt je neodvratiteľný, ale ešte nepredvídateľný a kde naša schopnosť brániť sa a podporovať naše národné záujmy môže byť obmedzená nedostatkom materiálnych a personálnych zdrojov. (Kovacs, 2012) Bezpečnostné prostredie v uvedenej analýze je chápané ako vysoko premenlivé, neisté, komplexné

a nejednoznačné a je vždy vo väčšej, či menšej miere v stave dynamickej nestability. Výstupom z uvedeného hodnotenia je získať vplyv nad nestabilitou, manažovať neistotu, zjednodušovať komplikovanosť a vyriešiť nejednoznačnosť spôsobom výhodným pre záujmy štátu a v súlade s politickým usmernením.

2.3 PREDVÍDANIE BUDÚCEHO VÝVOJA BEZPEČNOSTNÉHO PROSTREDIA

Táto časť hodnotenia bezpečnostného prostredia je dôležitá pre tvorbu optimálnych stratégií, ktorých cieľom je usmernenie vývoja bezpečnostného prostredia tak, aby sa eliminovalo riziko potenciálnych bezpečnostných hrozieb. Pri objasňovaní pojmu „predvídanie“ sa môžeme stretnúť s rozdielnymi prístupmi, najmä pri porovnávaní prác rôznych autorov. Pre potreby príspevku je používaný pojem „predvídanie“ vo význame vedeckého predvídania neznámeho, nepozorovaného, ale možného stavu spoločnosti, javov a procesov.

2.3.1 Vedecké predvídanie

Vedecké predvídanie sa môže uskutočňovať v dvoch rovinách, a to v empirickej a teoretickej.

Empirické predvídanie je založené na pozorovanej opakovateľnosti javov, skúsenosti z opakovateľnosti pozorovaných vzťahov, súvislostí a závislostí. Je postavené na myšlienkovvej predstave sústavy potrebných činností na skúmanie objektívnej reality bezpečnostného prostredia a dejov v ňom. Pri empirickom predvídaní sa na prvé miesto umiestňuje vonkajší prejav známych údajov o bezpečnostnej situácii. Jav alebo udalosť sa spoznáva podľa jednotlivých a konkrétnych ukazovateľov. Svojou formou je tento spôsob predvídania vždy aktívny a prináša rôznorodosť poznatkov. Skúmanie objektívnej reality, však nemôže vychádzať iba zo zmyslového poznania, pretože dôsledne neskúma aj vnútorné vplyvy prebiehajúcich javov a udalostí. Uvedené poznanie je nedostatočné a z toho dôvodu je dôležité uplatňovať v kombinácii aj teoretické predvídanie.

Teoretické predvídanie je založené na poznaní objektívnych zákonov a na dialektickomaterialistickom skúmaní objektívnej reality. V procese teoretického predvídania sú skúmané príčiny i súvislosti javov a udalostí s využívaním matematických a štatistických metód na pochopenie a potvrdenie možného vývoja. Predvídanie má však stále charakter pravdepodobnosti. Môže teda dochádzať k vzájomnému stretu s celou radou náhod, ktoré budú ovplyvňovať neustále vývoj. Dôležitým prvkom teoretického predvídania je modelovanie, čiže metóda vytvorenia a skúmania analógu objektu, čiže modelu. „Modelom rozumieme taký myšlienkovy a materiálne realizovaný systém, ktorý odráža alebo zobrazuje objekt výskumu.“ (Rehožek, 1991, s. 22)

Pri modelovaní vystupujú súčasne tri prvky. Originál, čiže objekt skúmania, model alebo systém, ktorým bude objekt skúmania pozorovaný a subjekt, ktorý ho bude pozorovať. V praxi sa hlavne využíva princíp činnosti modelu a nie originálu a z tohto dôvodu je pozornosť sústredená len na modelovanie fyzikálne, myšlienkové alebo kombinované.

Fyzikálny model zahŕňa prírodné javy a zobrazuje vývoj so zachovaním základných prvkov fyzikálneho prostredia. Myšlienkový (mentálny) model je vykonštruovaný pomocou zmyslových názorných predstáv v súlade s abstraktno-matematickým modelom. Odráža vývoj bez reálneho zobrazenia a je vykonávaný cestou grafického alebo matematického opisu prebiehajúcich javov a udalostí. „Uplatňovaním mentálneho modelu je znižovaný stupeň objektívnej reality abstrakciou, ktorá má podobu zmenšenej mierky reality predstavovanej súhrnom názorov s nízkou validitou.“ (Bystriansky, 2023, s. 83)

Využívaním myšlienkového modelu môžeme uplatňovať viacero metód ako napr. delfská metóda, metóda mapovania súvislostí, metóda scenárov a matematicko-štatistická metóda.

Jednou z často používaných uvedených metód je metóda scenárov⁹. Vypracovanie (modelovanie) scenárov vychádza z aktuálneho stavu bezpečnostnej situácie a kvalifikovaného odhadu jej možného vývoja. Scenármi sú vytvárané východiská pre tvorbu politických, vojenských alebo ekonomických stratégií. Kvalita scenárov je závislá od subjektu ich tvorby a jeho schopnosti vnímať smerovanie tendencií, a to optimisticky, pesimisticky alebo realisticky. „Scenáre nie sú presnou a verifikovateľnou predpoveďou vývoja, no môžu poukázať na možné trendy, javy a ich vzájomnú väzbu.“ (Jurčák - Sasarák, 2019, s. 145)

Pre implementáciu obidvoch rovín predvídania (predikcie) pre tvorbu scenárov je rozhodujúce správne chápanie vzťahu medzi zmyslovým a logickým stupňom poznania. „Preto je dôležité zosúladiť získané zmyslové a logické poznatky v spoločný obraz novej budúcej reality.“ (Bučka - Bystriansky, 2021, s. 55)

2.3.2 Hybné sily a trendy vo vývoji v bezpečnostnom prostredí

Neoddeliteľnou súčasťou tvorby bezpečnostnej stratégie štátu je aj riešenie problematiky odhadu vývoja v bezpečnostnom prostredí pomocou analýz očakávaných trendov a rozhodujúcich hybných síl u ktorých je predpoklad najviac ovplyvňovať jeho vývoj.

„Slovenská republika zabezpečuje svoju obranu a plní medzinárodné záväzky v zhoršenom a dynamicky meniacom sa bezpečnostnom prostredí, ktoré sa vyznačuje nestabilitou a nízkou predvídateľnosťou jeho vývoja.“ (Obranná stratégia SR, 2021, s. 9)

Pre dosiahnutie odbornej schopnosti ovplyvňovať zhoršené a dynamicky meniace sa bezpečnostné prostredie a jeho nízko predvídateľný vývoj, v prvom poradí je dôležité správne chápanie významu pojmov „hybná sila“ a „trend“ a ich praktický význam pri dosahovaní stability bezpečnostného prostredia i vyššej predvídateľnosti jeho vývoja.

Hybné sily sú činitele vyvolávajúce dynamiku vývoja a smerovania (formovania) bezpečnostného prostredia, teda sú príčinou jeho zmien. V dôsledku pôsobenia hybných síl sú vygenerované dôsledky ich pôsobenia a z nich vyplývajúce výzvy pre tvorbu trendov.

Pojem „trend“ vyjadruje smerovanie čiastkových procesov v podobe jednotného procesu zmien. Čiastkové procesy sú chápané ako postupnosť opakovaných udalostí alebo javov vyvodzujúcich smerovanie tendencií vývoja v bezpečnostnom prostredí. Ako východisko slúžia štatistické údaje, ktorými sú vhodnými metódami, napr. metódou sledovania časových radou¹⁰ alebo pomocou matematických modelov, pretvárané do rôznych scenárov (Hofreiter, 2016) Za trendy považujeme, napr. nárast deštruktívnej sily asymetrických hrozieb, zneužívanie nových technológií neštátnymi bezpečnostnými aktérmi, napádanie procesov v kybernetickom priestore, slabá vláda štátu vytvárajúca hrozbu agresívneho násillia domácim obyvateľstvom a pod.

Pomocou tzv. „retrospektívnych hypotéz“ je modelovaný iný časový rad udalostí a javov (trend), ktorý síce reálne neprebehol, ale hypoteticky mohol v prípade odlišného vplyvu na hybné sily, prípadne na dynamizujúce činitele bezpečnostného prostredia. Tento model vytvára vhodné poznanie slúžiace na identifikáciu možných náhod či nevyhnutností pri

⁹ Literárny náčrt s rozpisom deja, ktorý ponúka paradigmu možností realizačných riešení. Scenár je pokusom o opis odhadu sledu budúcich udalostí.

¹⁰ Časový rad tvoria pozorované hodnoty, ktoré sú chronologicky zaznamenávané a zhromažďované v určenom časovom úseku.

usporiadaní udalostí a javov, ktoré zohrávajú významnú úlohu pri tvorbe trendov „Poznanie minulosti a správne hodnotenie dejov súčasnosti dovoľuje nazrieť do budúcnosti.“ (Hofreiter, 2016, s. 109)

Identifikácia hybných síl a trendov nemá plne objektívny charakter. Je limitovaná najmä záujmom, stupňom poznania a samotným charakterom subjektu. Nutnou podmienkou pre funkčnosť celého procesu hodnotenia bezpečnostného prostredia je úsilie o objektivizáciu, ktoré však nikdy nie je plne dosiahnuteľné. Odlíšenie a vymedzenie hybných síl a trendov je obmedzované ich vzájomným prelínaním. V niektorých prípadoch sú hybné sily a trendy po obsahovej stránke obdobné. Napr. globalizácia môže v rôznych kontextoch vystupovať ako hybná sila alebo aj ako trend pričom oba pohľady sú odôvodniteľné. Najmä v dokumentoch politického charakteru bývajú hybné sily a trendy bez jednoznačného vymedzenia. Potom hodnotenie bezpečnostného prostredia obsahuje minimálne odhad vývoja jeho ďalšieho smerovania, ktorý nie je však dostatočne hodnoverný. Hybné sily a trendy by preto nemali byť chápané v podobe hodnoverného údaju, ale naopak byť relevantnou súčasťou komplexného prístupu.

ZÁVER

Riziko v neefektívnosti hodnotenia bezpečnostného prostredia a predvídania jeho vývoja do značnej miery vyplýva z rôznorodosti bezpečnostného prostredia, dynamického a nepredvídaného správania jeho činiteľov a v dôsledku viacej variantnosti ich vzájomných vzťahov (väzieb). Na druhej strane uvedené riziko môže spôsobovať aj subjekt, ktorý skúma a hodnotí bezpečnostné prostredie, a to svojou neznalosťou alebo nevhodnosťou uplatňovania vhodných prístupov. Uplatňovanie prístupov bežne zaužívanými postupmi, dokonca šablónovitou formou, nepostačuje efektívne získať podklady pre hľadanie optimálnej stratégie určenia správneho a účinného nástroja bezpečnostnej politiky štátu.

Ani jeden z prístupov či metód samých o sebe nevytvára úplnú a objektívnu schopnosť objektívneho hodnotenia bezpečnostného prostredia a predvídania vývoja v ňom. Plnú aplikáciu tejto schopnosti je možné dosiahnuť vhodnou a účinnou kombináciou poznaných prístupov či metód v ich vzájomnom dialektickom pôsobení. Príkladom je aj získané poznanie, že kvalitné vyhodnotenie a efektívne formovanie bezpečnostného prostredia nie je dosiahnuté ukázkovým použitím komplexného prístupu, ale hlavne použitím správnej kombinácie so systémovým prístupom. Ak vzniká potreba optimálneho predpokladu vývoja v bezpečnostnom prostredí, potom je nedostačujúce len dôkladné identifikovanie jeho činiteľov, javov a udalostí, ale rozhodujúce je aj samotné vyprofilovanie ich nositeľov vo vzťahu k príčinám zmien, vzniku nestability a vzniku neistoty. Cesta, ktorou je to možné dosiahnuť, je zakomponovanie vhodných princípov vedeckého predvídania, ako napr. princípu efektívnosti¹¹.

Prístupy k hodnoteniu bezpečnostného prostredia sú často zreteľne odlišné, čo do metodiky tak do rozsahu a hĺbky. I napriek dlhodobej diskusii bezpečnostných analytikov, ale aj politikov o prístupoch k hodnoteniu bezpečnostného prostredia štátu, nebola zatiaľ výslovne definovaná zjednotená koncepcia i napriek tomu, že paradoxne existuje rovnaká predstava, aké prvky bezpečnostné prostredie obsahuje.

¹¹ Princíp efektívnosti vyjadruje vzťah medzi predpokladom reakcie na účinok pôsobenia a skutočným výsledkom účinku.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- BARTEK, A. 2018. Bezpečnostné prostredie a faktory bezpečnosti. In *Recenzovaný zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Žilina: Strix et SSŽP, 2018, s. 75-82. ISBN 978-80-89753-27-7.
- BELAN, L. 2015. Bezpečnostné prostredie a bezpečnostný sektor. In *Zborník vedeckých a odborných prác*. Akadémia ozbrojených síl gen. M.R. Štefánika: Liptovský Mikuláš, 2015, s. 30-40. ISBN 978-80-8040-515-1.
- BUČKA, P. – BYSTRIANSKY, I. 2021. Vedecké predvídanie v procese rozhodovania pri vedení vojenskej operácie. In *Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Akadémia ozbrojených síl gen. M.R. Štefánika: Liptovský Mikuláš, 2021, s. 52-64. ISBN 978-80-8040-606-6.
- BUČKA, P. – PÁSTOR, R. 2019. Možné prístupy k hodnoteniu bezpečnostného prostredia. In *Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Akadémia ozbrojených síl gen. M.R. Štefánika: Liptovský Mikuláš, 2019, s. 96-105. ISBN 978-80-8040-582-3.
- BYSTRIANSKY, I. Analytická podpora formovania akcieschopnosti síl. In *Vojenské reflexie*, 2023, roč. XVIII, č. 2/2023, ISSN 1336-9202, s. 78 - 100. DOI: <https://doi.org/10.52651/vr.a.2023.2.78-100>
- GRASSEOVÁ-MOTYČKOVÁ, M. - RICHTER, J. 2016. SWOT analýza v rezortu obrany Českej republiky - súčasný stav a doporučení pro aplikaci. In *Vojenské rozhledy*, 2016, roč. XXV. (LVII.), č. 2/2016, ISSN 1210-3292, s. 36 – 52. DOI: <https://doi.org/10.3849/2336-2995.25.2016.02.036-052>
- HOFREIJTER, L. 2016. *Bezpečnostné prostredie súčasného sveta*. Zlín: Radim Bačuvčík - VeRBuM, 2016. 160 s. ISBN 978-80-87500-79-8.
- KOVACS, E. 2012. Budúce bezpečnostné prostredie - Aké bude? In *Zborník vedeckých a odborných prác*. Akadémia ozbrojených síl gen. M.R. Štefánika: Liptovský Mikuláš, 2016, s. 239-248. ISBN 978-80-8040-4508-5.
- JURČÁK, V. – SASARÁK, J. 2019. Možné spôsoby hodnotenia bezpečnostného priestoru. In *Bezpečnostné fórum 2019, zborník vedeckých prác*. Interpolis: Banská Bystrica, 2019, s. 138-148. ISBN 978-80-972673-9-1.
- Obranná stratégia Slovenskej republiky. 2021. Ministerstvo obrany Slovenskej republiky: Bratislava, 2021. 28 s. ISBN 978-80-89261-86-4.
- ŠIMÁK, L. 2016. *Krízový manažment vo verejnej správe*. Žilina: EDIS - vydavateľstvo ŽU, 2016. 150 s. ISBN 80-88829-13-5.
- ŠIMÁK, L. a kol. 2005. *Terminologický slovník krízového riadenia*. Žilina: Vydavateľstvo ŽU, 2005. 44 s. ISBN 80-88829-75-5.
- ŠKVRNDA, F. 2004. Súčasný chápanie bezpečnosti ako teoretický rámec bezpečnostno-politických analýz. In: *Tarasovič, V., et al.: Hodnotenie bezpečnostného prostredia (výhodiská a perspektívy)*. MO SR, Bratislava, 2004. s. 27-28.
- ŘEHOŽEK, K. 1991. Modelovanie boja. In *Bojová príprava*, Praha: Magnet-Press s.p. č. 8/1991, s. 21-24.
- ŽÍDEK, R. – MAJCHÚT, I. *Ozbrojené sily demokratického štátu*. Liptovský Mikuláš: Akadémia ozbrojených síl gen. M.R. Štefánika. 2015. 253 s. ISBN 978-80-8040-521-2.

Ing. Ivan BYSTRIANSKY
Externý doktorand Katedry bezpečnosti a obrany
Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika
Demänová 393, 03101 Liptovský Mikuláš
bystriansky18@gmail.com